

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

מחאה אזרחית

סיון תשע"ט, יולי 2019

שלום רב,

מערכת החינוך מחבקת, בברית אחים, את קהילת יוצאי אתיופיה בישראל, ומזדהה מכל לב עם כאבם.

מחובתנו, כאנשי חינוך, וכאזרחים בישראל, לעשות הכל על מנת לעקור מן השורש כל גילוי של גזענות. מחובתנו להילחם בתופעות של תיוג, של הדרה או אפליה - מכל סוג.

אנחנו אומרים במלים ברורות ובלתי מתפשרות – לא נקבל כל תיוג, אפליה או הדרה במערכת החינוך.

כ-45,000 תלמידים יוצאי אתיופיה לומדים במערכת החינוך, מהם כרבע נולדו באתיופיה. הצעירים שבהם לומדים בימים אלה בקייטנות הקיץ של המשרד, ואל הבוגרים אנו מחויבים להגיע, באמצעות עובדי קידום, ובאמצעות כל יתר צוותי השטח של המשרד. הצעירים הללו מצויים בשעה זו בתחושות שבר קשות. מוטל עלינו להכיל את כאבם. להקשיב להם, לקיים מפגשי שיח, להציף רגשות ולאחות את השבר.

לעשות את שמחובתנו לעשות, במסגרת מחויבות אחים.

בשנת הלימודים תש"פ תפעל מערכת החינוך, כמשימה לאומית מהמדרגה הראשונה, לחיזוק תחושת השייכות של תלמידים יוצאי אתיופיה; להעמקת הזהות, התרבותית, האישית, הישראלית, ולטיפול שורש בכל תופעת ניכור, הדרה או גזענות.

בברכה,

שמואל אבואב

מנכ"ל משרד החינוך

אנשי חינוך ובני נוער יקרים,

ביום ראשון האחרון 30.6.2019 נורה למוות הצעיר סלמון טקה, צעיר בן 18 ממוצא אתיופי, בשכונת קריית חיים בחיפה.

הכאב והזעם של יוצאי אתיופיה שפרצו בעקבות מותו, הובילו למחאה רחבת היקף ששיתקה אמש מדינה שלמה ומציבה בפנינו שאלות נוקבות באשר לשילובם של יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית, לדרכים הלגיטימיות להביע מחאה ועוד.

משרד החינוך חרט על דגלו לקדם הכלה של כלל ילדי ישראל במערכת החינוך, להתמודד עם תופעות של הדרה, קיפוח, גזענות ולאפשר שוויון הזדמנויות.

אני תקווה כי בצד ההבנה לכאב ולתחושות התסכול נוכל לפעול לבנייתה של חברה מכילה הדואגת לכלל אזרחיה.

בתקווה לימים של אחוה ושקט.

חגי גרוס

מנהל מינהל חברה ונוער

מבוא

אחד ממאפייניה של מדינה דמוקרטית הוא זכותם של האזרחים להביע **מחאה**.

למחאה חוקית כללים ברורים, ושמירה עליהם היא תנאי להיותה כלי לגיטימי ואפקטיבי.

בשנים האחרונות, אנו עדים לאירועים שעוררו תחושות קשות בקרב יוצאי אתיופיה. מותו של **יהודה ביאדגה** מירי שוטר בבת ים שאירע רק בחודש ינואר האחרון הוביל להפגנה שקיבלה אישור משטרתי מסודר. בפלאיירים שהופצו לקראתה הודגש שלא תהיה בה אלימות. אלפי מפגינים מחו, חסמו למשך שעות את נתיבי איילון ועומסי תנועה רבים הורגשו בגוש דן. לקראת סוף העצרת המרכזית בכיכר רבין השליכו צעירים אבנים חצי שנה לאחר מכן, במקביל למחאה בקריית אתא על הריגתו של **סלמון טקה**, צעיר בן 18 ממוצא אתיופי, בשכונת קריית חיים בחיפה מירי שוטר, התקיימו מחאות נוספות של בני העדה האתיופית ברחבי הארץ. המפגינים חסמו צירי תנועה מרכזיים במוקדים שונים ברחבי הארץ לשעות רבות, ובחלק מהמקומות אירעו עימותים קשים עם שוטרים.

בפעילות זו נעמוד על חשיבותה של מחאה חברתית חוקית ככלי ליצירת שינוי חברתי ועל משמעות הבחירה של קהילת יוצאי אתיופיה בדרך זו.

מהלך הפעילות

עליית יהודי אתיופיה לישראל

- צפייה **בסרטון** המתאר את עלייתם של יהודי אתיופיה ב"מבצע משה" בשנת 1985.
- אילו תחושות עורר בכם הסרטון?
 - מה הייתה האווירה בישראל עם הגעתם של יהודי אתיופיה לישראל?
 - לפי הסרטון, מה היו תחושותיהם של העולים מאתיופיה בהגיעם לישראל?

מחאה

פרשת מותו של סלמון טקה הבעירה שוב את השטח וביום שלישי 2.7.2019 פרצה מחאה של יוצאי העדה האתיופית בקריית אתא. המחאה התפשטה בכל רחבי הארץ.

- מה ידוע לכם על האירועים? אתרו מידע וסרטונים ברשתות החברתיות.
- האם מצאתם את עצמכם יושבים שעות במכונית בדרכים החסומות על ידי מפגינים? כיצד הרגשתם?
- לדעתכם, מדוע עורר אירוע זה גל מחאה?
- למי המוחים מפנים את הדרישה לשינוי? מדוע?
- מה מבקשים המוחים?

נוחה של מחאה

המנחה יציג את השקף (נספח 1) על מהותה של מחאה:

- מחאה היא מעשה המבטא ביקורת וחוסר הסכמה שמטרתו יצירת שינוי חברתי.
 - מחאה היא ביטוי לחוסנה של הדמוקרטיה והיא כלי לגיטימי וחיוני במשטר דמוקרטי.
 - מחאה היא אמצעי לאזרחים לתבוע את זכויותיהם בדרך חוקית.
 - באמצעות מחאה, אפשר להרחיב את מעגלי השותפים בתהליך קבלת החלטות.
 - מחאה יכולה להיות מופנית כלפי השלטון, אך לא בהכרח.
 - מחאה מבקשת להשפיע על השלטון לשנות את מדיניותו.
 - מחאה לגיטימית אינה פוגעת בזולת.
 - נדרש אישור משטרה לקיום הפגנות מחאה כדי למנוע פגיעה בסדר הציבורי.
- מדוע בחרו יוצאי אתיופיה להגיב על מותו של **סלמון טקה** בדרך של מחאה?
 - נסחו כללים לקיום מחאה חוקית ואפקטיבית.

יש האומרים כי מחאה היא כלי המבטא את שייכותם של הפרט ושל הקבוצה לחברה ואת יכולתם להשפיע עליה.

- כיצד הסרטון המתאר את הגעת יהודי אתיופיה לארץ קשור לבחירתם בדרך של מחאה?
- מה דעתכם על דבריו של נשיא המדינה ראובן ריבלין? נספח 2
- מה דעתכם על דברי מנכ"ל משרד החינוך שמואל אבואב?
- האם אתם רואים את עצמכם מעורבים בתיקון עוולות בסביבתכם באמצעות מחאה?
- הציעו דרכים להעלאת סיכויי ההצלחה של פעולות מחאה (העלאת הנושא לסדר היום הציבורי והממשלתי בשיתוף אזרחים, קידום שינוי במדיניות בנושא, הטמעת הנושא בקרב הציבור, יצירת תהליך שינוי מתמשך).
- באילו דרכים נוספות אתם, כבני נוער, יכולים לפעול לתיקון עוולות חברתיות?

להרחבה: יוצאי אתיופיה בישראל - אתר מינהל חברה ונוער

כתיבה: חגית חכם, אילנה רבינוביץ, אפרת חבה

נספח 1

- מחאה היא מעשה המבטא ביקורת וחוסר הסכמה שמטרתו יצירת שינוי חברתי.
- מחאה היא ביטוי לחוסנה של הדמוקרטיה והיא כלי לגיטימי וחיוני במשטר דמוקרטי.
- מחאה היא אמצעי לאזרחים לתבוע את זכויותיהם בדרך חוקית.
- באמצעות מחאה, אפשר להרחיב את מעגלי השותפים בתהליך קבלת החלטות.
- מחאה יכולה להיות מופנית כלפי השלטון, אך לא בהכרח.
- מחאה מבקשת להשפיע על השלטון לשנות את מדיניותו.
- מחאה לגיטימית אינה פוגעת בזולת.
- נדרש אישור משטרה לקיום הפגנות מחאה כדי למנוע פגיעה בסדר הציבורי.

נספח 2

נשיא המדינה ראובן ריבלין

"אחיותי ואחיי אזרחי ישראל, ובתוכם אחינו ואחיותינו, בני קהילת יוצאי אתיופיה. אלה ימים קשים מאוד. סלומון טקה שאיבד את חייו נמצא במחשבות של כולנו, והשאלות קשות ומייסרות. אנחנו מוכרחים לעצור, שוב, לעצור - ולחשוב יחד כיצד ממשיכים מכאן. אין לאיש מאיתנו דם סמיך יותר, ולעולם לא יהיו חיי אחינו ואחיותינו הפקר. עלינו למצות את חקירת מותו של סלומון - ועלינו למנוע את המוות הבא. את הפגיעה הבאה. את ההשפלה הבאה. כולנו מחויבים לכך.

אנשים אחים אנחנו. הגענו לכאן, כולם, למולדת שלנו, שהיא הבית שלנו, של כולנו, וכולנו שווים בו. נילחם על הערכים שלנו, נילחם כדי להבטיח עתיד בטוח, לכל ילד וילדה שגדלים כאן. לא נשלים עם מציאות שבה הורים מפחדים לאפשר לילדים שלהם להסתובב בחוץ מחשש שייפגעו בשל צבע עורם או מוצאם. זוהי לא מלחמת אחים - זוהי מלחמה משותפת של אחים ואחיות על הבית המשותף שלהם, ועל העתיד המשותף שלהם.

אני משתאה מהמנהיגים והמנהיגות הצעירים והצעירות של הקהילה, שאני פוגש פעם אחר פעם, מיטב בנינו ובנותינו, ואני מבקש מכולנו - לפעול באחריות ובמתינות. אני יודע שאתם עושים כל שביכולתם כדי להעביר את קול המחאה ולהנהיג שינוי שכולו תיקון ובניה של עתיד טוב יותר. אף אחד לא מבקש נקמה. סערת הנפש מגיעה מתוך שבר ותפילה גדולה לתיקון. וכולנו שותפים, כולנו מוכרחים להיות שותפים במהלך הזה לתיקון.

אין לנו ברירה אחרת, אין לנו בית אחר. אנחנו מוכרחים להיזהר מאוד מההסלמה של המחאה ומגלישה שלה לאלימות שאין לה מקום. אני קורא לכולנו, בתוך השבר, לשמור על האיפוק והמתינות. הזעם, אסור לו שיבוא לידי ביטוי באלימות. קומץ המוחים שבחר באלימות איננו פני המחאה, ואסור שיהיה פני המחאה המובנת לכולנו מאוד. ביתי - ביתכם הוא. בואו נשב יחד עם כל הגופים האחראים לשלום אזרחי ישראל. רק כך, בשיח פתוח, ונוקב ככל שיהיה, נגיע לשינוי. נמשיך לעמוד יחד כחומה בצורה מפני האלימות, כל צורה של אלימות, וניאבק יחד על הבית המשותף שלנו, על העתיד של הילדים והילדות שלנו."

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

כולנו שונים, כולנו דומים פעילות לגיל הצעיר

מטרה

החניכים יבינו שבכל אחד יש ייחוד, יפתחו אמפתיה כלפי השונה ומודעות להתנהגות מכבדת וינסחו אמנה קבוצתית ביחס לכבוד לאחר.

ציוד

כובעים מסוגים שונים (קש, פונפון, מצחייה, בנדנה, קסקט, גרב, ים, כומתה, טמבל), אמיתיים או מודפסים (נספח 1), בריסטול, טושים, צבעים וצבעי גואש ליצירת אמנה ולחתימה עליה.

מהלך הפעילות

שלב א' - הקדמה ושיר פתיחה

המדריך יאמר שהיום נדבר על מאפיינים שמבדילים אותנו זה מזה. כל חניך (או שניים או שלושה – בהתאם למספר החניכים) יקבל כובע מסוים או תמונה של כובע מסוג מסוים (כששם הכובע רשום תחת התמונה – נספח 1), יעמוד וירים את הכובע שלו כאשר יזכר בשיר. מומלץ להדפיס את השיר לכל החניכים (נספח 2).

שלב ב' - דיון

סבב: המדריך יבקש מכל חניך (או קבוצת חניכים) להציג את ייחודו של הכובע שקיבל.

שאלות לדיון

- על מה השיר מדבר?
- למה בהתחלה הכובעים לא רצו לקבל את הבנדנה? לדעתכם, איך היא הרגישה?
- מה היא הסבירה לכובעים בסוף השיר?
- העובדה שהכובעים שונים זה מזה יוצרת מציאות טובה או רעה?
- השיר על הכובעים הוא משל. מה הנמשל לדעתכם?
- איזו חשיבות יש בכך שבכל אחד יש ייחודיות?
- האם אתם מכירים מישהו ששונה מכם? במה?
- האם קרה לכם שהייתם שונים מרוב חברי הקבוצה שלכם? איך הרגשתם?
- האם קורה בכיתה שאנחנו מתייחסים למישהו בתור "בנדנה" וצוחקים עליו בגלל שהוא שונה?
- איך מרגיש ילד שהוא שונה במשהו מכולם בכיתה שלנו? איך הוא היה רוצה שיתייחסו אליו?

סבב: כל חניך יתאר דבר אחד שבו הוא שונה מרוב חברי הקבוצה או יספר על מקרה שבו הרגיש שונה.

שלב ג': כתיבת אמנה משותפת

לסיכום, חברי הקבוצה יכתבו על בריסטול, בניסוח חופשי, אמנה משותפת שבה יתחייבו לכבד גם את מי ששונה מהם ולא לפגוע בו. החניכים יחתמו על האמנה בטביעת כף יד – שגם היא שונה אצל כל אחד ואחד.
(למדריך: להלן קישור לאמנת "[האחר הוא אני](#)". היא אינה מתאימה לשימוש חניכים בכיתות הנמוכות, אך אתה יכול לקבל ממנה רעיונות לדגשים לאמנה הקבוצתית.)

נספח 1: כובעים

כובע פונפון

כומתה

כובע מצחייה

כובע קש

כובע טמבל

כובע קסקט

בנדנה

ברט

כובע ים

כובע גרב

נספח 2: שיר

הבנדנה בארון הכובעים / שלומית ראונר

יום אחד קפצה בנדנה
אל ארון הכובעים.
לא ניתן! קרא פונפוני,
וברט בקול הרעים:
את הרי אינך כמונו,
כשאת כאן זה לא נעים!
למה? התפלאה בנדנה.
לכולנו מטרה:
לכסות הראש היטב
מחמה או מקרה!
אבל, נימקה המצחייה,
את לא ממש,
את מן צרה,
ויש לך מן כזו צורה –
אוזניים ככה משאירה...

נו, גם אני,
הודה קסקט,
לא מכסה על באמת...
אבל, קסקט, מר קש קשקש,
רק היא צריכה להתבייש,
מול שמש ובלי עננים,
היכן הצל על הפנים?
אז בעבע כובע ים,
אם כך, אני כמוה גם,
כי גם אני איני מצל,
אך למה לי להתנצל?
אני יפה פה מתקפל,
ורק אתה, מר קש, הולל,
תופס מקום ולא שואל!
נכון, נכון, קראו כולם,

כומתה וטמבל, גרב גם,
וכעסו, רתחו ממש,
הכובעים על כובע קש.
עצרו, בנדנה כך קראה.
הסתכלו אל המראה.
בכל אחד ייחוד קטן,
אחרת לא היינו כאן.
אחד לחוף, שני לחורף
זה סמלי, זה עד העורף
לטיול, לפארק, לגן –
איזה יופי של מגוון!